

A pozsonyi m. kir. bábaképezdével kapcsolatos „szülészeti poliklinikum“ első hat és fél évi működése.

Irta: **Dr. Velits Dezső,**
a pozsonyi m. kir. bábaképezde igazgató-tanára.

„Az országos szülésznői tanintézetek ideiglenes szabályzatá“-ban (1873. IX. 56—59. §.) a bábatanulók poliklinikus tanítása iránt is történik intézkedés. És pedig:

56. §. „A tananyag szaporítása és a bábák kiképzésének tökéletesbbitése végett a szülésznői tanodákkal poliklinikum áll kapcsolatban.

Ezen célra a képezde részére bizonyos összeg engedélyeztetik, mely oly szegény anyák segélyezésére fordítható, kik anélkül, hogy az intézetbe felvétetnének, vagy a terhesség ideje alatt magukon vizsgálati gyakorlatokat tenni, vagy a szülésnél néhány növendéknek a tanár, tanársegéd vagy az intézeti bába felügyelete mellett tanulásra alkalmat szolgáltatnak.“

57. §. „A segély nagysága az igazgató belátásától függ, ki e mellett úgy a városbani tanításnak szükségét és gyakorlati hasznát, mint a segélyzendőnek vagyoni állapotát tekintetbe veendi, s gazdaságosan járván el, azon lesz, hogy a segélyben minél többen részesítenek, anélkül azonban, hogy ő az engedélyezett összeget átlépné.“

58. §. „Ugyancsak a poliklinikus tanítás gyarapítása végett szükség esetén az engedélyezett összeg erejéig azon gyakorló bábák is részesíthetők némi jutalomban, kik ilyen, a tanításra alkalmas eseteket ideje korán jelentettek be“ stb.

A mikor a pozsonyi m. kir. bábaképezde vezetését 1890. október hónapjában átvettem, a „szülészeti poliklinikum“-nak intézetemmel kapcsolatos bevezetését is felvettem programomba. És pedig a következő indító okok alapján.

I. A humanizmus szempontjából, mely szerint bárki a város területén szülő szegény nő saját lakásán ingyen részesülhessen szakavatott szülészeti segélyben.

II. A bábatanítás tökéletesbbitése végett, és pedig:

a) hogy a bábatanulók az intézeten kívül mintegy a praxisra neveltessenek;

b) hogy az intézetben — természetsszerűen — ritkábban előforduló rendellenességeket a poliklinikum bőséges pathológiás anyagával kiegészítsük.

III. Végre az intézet szolgálatában álló fiatal orvosok szülési képzése szempontjából.

Az intézmény megvalósításáról azonban az 50 frt. évi dotatiós u. n. „városi szegény szülész“ iránti tekintetből egyelőre le kellett mondanom.

A nevezett állás azonban csakhamar elhalálozás folytán megürült, s így 1891. július 17-én memorandumot nyujthattam be Pozsony város tanácsához, a melyben a jövőre a szegény szülész teendőinek a vezetésem alatt álló intézetre ruházását, s ehhez erkölcsi meg anyagi támogatást kértem.

Az 1891. október-hó 5-én tartott közgyűlés élénk vita után, — a melyben feltűnő módon kizárólag laikus részről történtek felszólalások az intézmény létesítése érdekében, — propositioimat elfogadva, 50 frt. évi segélyt szavazott meg.

Az így létesülni készülő szülészeti poliklinikum iránt az orvosok jóakarátát is kinyerendő, 1891. október 21-én e helyen előadást tartottam az intézmény ismertetésére.

Végre 1891. november 14-én körlevélben értesítettem a helybeli bábákat a poliklinikum életbe lépte felől.

Miután jelzett előadásom kapcsán competens oldalról nem nagy jövőt jósoltak az intézménynek, kötelességemnek tartom ez alkalommal az 1891. november 13-ától 1898. június 8-áig, tehát hat és fél évre terjedő időben előfordult hétszáz esetről referálni. (Dr. Pápai H. volt tanársegédem 1896-ban a „Gyógyászat“-ban. „A pozsonyi m. kir. bábaképezdével kapcsolatos szülészeti poliklinikum“ czimen 350 esetről közleményt irt; azóta — amint látjuk — az esetek száma megkétszereződött.)

Mint általában minden kezdeményezés, úgy a szülészeti poliklinikum is nehezen indult meg, mert hát eleinte ellen-szenvvel meg bizalmatlansággal találta magát szemben; de végre is mint minden humánus intézmény csakhamar utat

tört magának, s a segélyért esdeklő szegény szülők körében évről-évre nagyobb népszerűségnek örvend.

1891. XI./13-ától az év végéig hivtak = 6 esthez	
1892-ben	57
1893-ban	90
1894-ben	128
1895-ben	117
1896-ban	116
1897-ben	125
1898. június 8-áig	61
	„ „
	—————
	összesen hivtak 700 esthez.

A mai napig azonban (október 26.) ez évben már 139 esetünk van, tehát 10 hónap alatt több, mint az előző évek bármelyikében összesen.

A 700 eset összesen 1207 frt. 50 kr. költséget okozott. Ebből Pozsony város segélye 275 frtot tesz ki, míg a közoktatási kormány 932 frt. 50 krt. áldozott emez első sorban városunk egészség ügyét emelő intézményre. Az 1207 frt. 50 kr.-ből kocsiköltség volt 377 frt. 50 kr. a bábák közt 827 frt. osztatott szét; orvosságra adtunk 3 frtot.

A dolog természetében rejlik, hogy a bábák hivtak leggyakrabban rendellenesnek vélt vagy olyannak felismert szülési eseteikhez:

bába	hivott 635 esethez = 90·7%
orvos	22 = 3·1%
környezet	42
rendőrség	„ 1 „
	—————
	összesen 700 esethez.

Vessünk egy tekintetet a poliklinikum terrenumára a város területén; a frequentia szerint megfordultunk:

a IV. kerületben (Terézváros) a várhegy oldalán; az u. n. zuckermandlin 265 eseténél = 37·8%

az V. kerületben (Ujváros) az u. n. blumenthallal 182 = 26·0%

a II. kerületben (Nándorváros) 132 = 18·8%

a III. kerületben (Józsefváros) 61 = 8·7%

az I. kerületben (Ó-város) 40 = 5·7%

mert hát a szülészeti poliklinikum segélyét a nyomor és

szegénységnek szennyes oduiban, a padlás- és pinczelakásokban, meg a várhegy szikláira ragasztott fészkekben veszik igénybe, ilyenek pedig főképp a két elől nevezett kerületben találhatók.

Megfordultunk mi néha a kültelkeken meg a pozsonyi hegyek közt is; de voltunk a környező helységekből is, pl. Ligetfaluban, Főréven, a verecknyi révnél, Lamacson meg Récsén. Az ilyen külső esetek száma 20, = 2·8%.

A váruton nincs több mint 80 házsám, s ebben az utcában épen csak 80-szor vették igénybe segélyünket (11·64%). A szomszédosan fekvő

Vártelek utcában voltunk	34-szer
a Mária Terézia uton voltunk	29-szer
a Széplak utcában voltunk	27-szer
a Magas uton voltunk	25-ször
a Wallon utcában voltunk	25-ször
az apácza pályán voltunk	23-szor
a Vám utcában voltunk	20-szor
a Pálffy utcában voltunk	19-szer és itt leg-

többször az u. n. transport-házban.

Ellenben pl. a Frigyes főherczeg uton, a Csáky-téren, a Ferencziek terén, a Mihály- és Hosszu-utcában csak egyszer-egetyszer akadt dolgunk. Ugy, hogy pl. a belváros (I. ker.) több utcája ismeretlen a poliklinikum előtt. Kivéve persze a várhegygyel szomszédos némely zug utcáját, pl. a Bástya- és Domb-utcát, de főleg a Clarissa-utcát, a hol 11-szer volt dolgunk, s főleg a 9-ik számú házba hívtak legtöbbször.

Nézzük végre a társadalom rétegeit, melyek a mi segélyünket leggyakrabban vették igénybe:

Iparos segéd nejéhez hívtak	146 esetben
Kisiparos nejéhez hívtak	113
Napszámos nejéhez hívtak	103
Hajadon gyári munkásnőhöz hívtak	73
Vasuti alkalmazott nejéhez	53
Gyári munkás nejéhez	44
Szolga nejéhez	41
Hajadon cselédhez	40 esetben stb.

Mind ehhez kommentár sem kell, mert hisz ugy a lakás viszonyok, mint az egyének társadalmi helyzete meggyőzően

demonstrálja azt, miszerint a szülészeti poliklinikum segélyével igazán csak azok élnek, a kik az orvost honorálni képtelenek.

Hogy tulnyomóan férjes nők ($514 = 73\cdot4\%$) hívnak, természetes a mennyiben ki-ki szivesebben betegszik le otthonában, míg a hajadonok hajlékot találnak az intézetben. Habár az intézetben lebetegedő férjes nők számaránya az utóbbi időben már $21\cdot1\%$ -ra emelkedett.

Mindenesetre jellemző az izraelita nők jobb módjára az a körülmény, miszerint hozzájuk csak 43 esetben $= 6\cdot1\%$ -ban hívtak. De az intézetet sem nagyon frequentálják, mert pl. az utolsó három év tanúsága szerint a szülészeti anyagnak csak $3\cdot3\%$ -ja izraelita vallású. Ennek oka talán abban rejlik, hogy a csecsemők körülmételését az intézetben meg nem engedem.

Nappal hívtak 465-ször, éjjel 235-ször $= 33\cdot5\%$.

A 700 esetnél még 2284 orvosi látogatást végeztünk, s így egy-egy esetnél átlag $3\cdot2$ alkalommal fordultunk meg.

Az összes eseteket 890 bábatanuló oktatására használtuk fel.

A poliklinikum a pathologia valóságos tárháza, mert hiszen a bábák csak akkor hívnak, ha ki nem ösmerik magukat, vagy valamely rendellenességet ismernek fel.

Ebben a körülményben rejlik annak magyarázata, hogy 700 eset körül 406 több kevesebb jelentőségű műtétel merült fel; a mi épen 58% -nek felel meg. Akkora szám, a mely az intézetben előjövő szülészeti műtéti frequentióval összehasonlítva (1864. szülésre 378 műtét $= 20\cdot2\%$) 5351 intézeti eset műtétei arányának felel meg.

Előadásom szűk keretében nem lehet czélom az egész anyagot részleteiben kimeríteni, azonban egyes nevezetesebb csoportok kiemelésével megpróbálom illusztrálni azt, hogy minő áldásos munkát végez a poliklinikum.

F e j f e k v é s ü szülésnél (nem számítva az érkezünkig már megtörténteket) az iker szülések betudásával voltunk 267 esetben.

Ezek közt történt:	expressio	34	esetben
	forceps	31	
	lábrafordítás kihuzás	13	
	koponyafurás	6	" "
	összesen	84	a magzatot

világra hozó műtét $= 31\cdot49\%$.

Tartási rendellenességek:

4-szer fejtető fkv. (1-szer ikernél); ebből 2 forceps.
15-ször arcz fkv. egy expressio, többi spontán; egy gátszakadás!

1-szer homlok fkv. halott magzattal perforáció.

1-szer hátsófalcsont fkv. szűk med. atypiás forceps élő magzattal. Még három magas fogót csináltunk, egyszer szűk medenczénél élő magzattal: egyszer fájdalomgyengeség miatt, egyszer septicus fertőzőtnél, mindkettőnél már halott magzat jött a világra.

A 27 typicus forceps közül operáltunk:

absolut fájdalom gyengeség miatt	10-szer	8 élő m,
(1. mac.)		
absolut fájdalom gyengeség lázas állapot	8-szor	6
” rendellenes tart	2-szer	2
ecclampsia miatt	2-szer	2
moribunda, oedema pulm. miatt	1-szer	—
asphyxiában elh. m.		
a magzat érdekében	4-szer	3 „ „

E szerint a macerált magzattól eltekintve 30 fogó műtetre 23 élő magzat esik. 2 esetben episiotomiát végeztünk, 9 forcepsnél a gát szakadása elkerülhető nem volt.

Az említett haldoklón kívül még egy eset, a septicusan fertőzőtnek esete végződött halállal; ebben az esetben notorius módon a baba vitte át a rothadó anyagot egy bűzös abortustól.

Koponya fekvésből lábra fordítottuk és kihuztuk a magzatot:

physometra, láz miatt mac. magzattal	1 esetben,
kkvs. köldökzsínór előesésnél	4
köld. zs. kar	1
placenta praeviánál	6 „
ruptura uteri penetr.-nál a hasúrból halott magz.	1 esetben
az anya is meghalt sepsisben a negyedik napon.	

A magzat koponyájának fúrását végeztük:

lázás szülőnőnél macerált magzaton	1 esetben,
homlok fkv. halott magzaton	1
kop. fkv. köldökzsínór előesés halott magzaton	2
fogó kísérlete után halott magzaton	1
hydrocephalusnál	1

Koponya fkvs.-t köldökzsínórelőesés-sel ész-			
leltünk = 16 esetben. Spontán	1 élő	8 halott	magzat,
expressio		1	
fordítás kihuzás	3	1	
perforatio	.	—	2 „ „
	összesen	4 élő	12 halott magzat.

Kop. fkvs. köldökzs. felsővégt. előesés = 6-szor,			
ebből spontán	— élő	1 halott	magzat,
repositio, expressio	1	—	
expressio	—	2	
fordítás kihuzás	.	1 „	1 „ „
	összesen	2 élő	4 halott magzat.

E két csoportban tehát 22 esetben esett elő a köldökzsínór a koponya mellett és csak 6 magzat került ki élve = 27·2⁰/₁₀₀ a többi a rendellenesség áldozatává lett. Egy esetben a repositiót követő expressio, 4 esetben pedig a szerencsés véletlen folytán a még lüktető köldökzsínór mellett lábra fordítás és kihuzással mentettük meg a magzat életét.

Koponya fkvs. felső végtag előesés 6 esetben:			
spontán	1 élő	2 halott	magzat,
expressio	1	—	
repositio után spontán	5 „	— „	„ „
	összesen	7 élő	2 halott magzat.

Itt tehát a magzatokra nézve kedvezőbb a prognózis.

Medencze végű fekvést az ikerszülésekkel együtt			
54-et észleltünk. Az intézetbe szállított 2 eset leszámításával			
spontán született	17 élő	7 halott	magzat
expressioval született	2	—	
extractioval született	.	16 „	10 „ „
	összesen	35 élő	17 halott magzat.

A magzatra nézve a spontán születés prognosisa 70·8⁰/₁₀₀-al kedvezőbb mint a művi szüléssé 61·5⁰/₁₀₀-al.

Háránt fekvéshez hívtak 37 esetben, miből kettőt iker-			
nél láttunk. Egy kora halott magzatnak evolutio spontáneájától			
elteltekintve, fejre fordítás után spontán			
szülés történt	3 élő	—	halott magzattal
farra fordítás után spontán szülés			
történt	—	2	

lábba fordítás kihuzás történt 10 élő 19 halott magzattal
 elhanyagolt esetben elvisceratio történt — „ 2 „ „
 összesen 13 élő 23 halott magzattal.

24 iker szülés közül egyben a lepény idő előtti leválása következtében nemcsak mindkét magzat frissen elhalva követte egymást, de a I. P. nő is a belső vérzést kísérő schock miatt életével fizetett.

Gátszakadást varrtunk 46 esetben 37 per primám 80·4⁰/₁₀₀ gyógyulással.

Lepény visszamaradáshoz — legtöbbször vérzés miatt hívta — érkeztünk 56-szor. Ebből 37 esetben kinyomhattuk a lepényt. 14, azaz: tizennégy esetben kénytelenek voltunk a lepény után a méhüregébe nyulni. A szülészeti műtétek eme legveszedelmesebbikének gyakoriságát (az intézetben 8 év alatt majdnem 2000 szülésre 3 lepényleválasztás esik) a lepényi időszaknak teljes elhanyagolása magyarázza meg. A mi bábáink u. i. a magzat születése után az anyával mitsem törődnek, de legfőbb gondjukat az ujszülött ellátása képezi. A mikor aztán a harmadik időszakban levő szülőnő a vérzés folytán ájuldolni kezd, sebbel lobbal szaladnak utánunk.

A legtöbb esetben — szerencsére — sikerül a lepényt az akárhányszor fundusával a bordaivig terjedő uterusból rengeteg mennyiségű vérrrel együtt kinyomni. Máskor azonban a belső méhszáj már annyira összehúzódott, hogy minden a kinyomásra irányuló erőlködésünk hiába való, s nincs más mód, mint a levált lepény után a méhbe nyulnunk. Végre pedig az anaemia olyan fokra hágott, a melynél a kinyomási kísérletekre a küszöbön álló elvérzés miatt időnk nincsen. Sőt néha, amint az ily körülmények közt bekövetkezett két elvérzési halál esetünk tanúsítja, a gyors lepényleválasztás sem használ.

Minden esetre különös szerencsének tekinthetjük, hogy a lepény eltávolítási eseteinket nem követte súlyosabb természetű gyermekágyi láz. De másfelől észleltünk egy esetet, a melyben közvetlenül oda érkezésünk előtt idegen orvos választotta le a lepényt, a mely beavatkozás után 9 napra a gyermekágyas sepsisben meghalt.

Háromszor lepényrészletet vettünk ki a méhüregből; kétszer pedig a hüvelyből távolítottuk el az egész lepényt.

7 eclampsia-s-ból egyet az intézetbe szállítottunk; a többi hat közül egy IX. havi terhes 15 rohan után meghalt. Egy esetben a terhesség első felében észleltük a betegséget, hol tüdő vizenyő ellen a mesterséges légzést alkalmaztuk, s a vetéléssel együtt a baj is elmúlt. Négy kiviselt terhesség végén egy spontán szülés — két forceps — egy expressiv után a magzatok életben maradtak.

Placenta praeviánk volt 14; ebből kettőt az intézetbe szállítottunk. A 12-ből:

6-ban koponya fkvs.-ből lábrafordítást és kihuzást

1-ben haránt

1-ben far „ végeztünk.

Egy tüdővésztes gravida szülés előtt a tuberculosis következtében halt meg. Egy másik anyát az elvérzéstől nem menthettünk meg. Az összes esetek után csak egy magzat maradt életben spontán szülés után.

De hát a 12 esetből 1-ben az anya a terhesség alatt halt meg;

1-ben vetélt;

7-ben korán szült;

1-ben macerált magzatot szült.

Tapasztalás szerint placenta praevia igen gyakran koraszülésre vezet. Különben pedig a rendellenesség az anya életét már terhessége közben is minden pillanatban az elvérzési halál veszélyével fenyegeti; ennél fogva kötelességünk fenyegető anaemia esetében — tekintet nélkül a magzatra — az anya érdekében a szülést amint lehet befejezni.

A 19 szükmeden cze esetről külön nem számolok be, mert azok az eddig tárgyalt csoportok valamelyikébe beilleszthetők.

Vetélés-hez hívtak 164-szer, tehát a poliklinikus eseteknek 23·4⁰/₀-a, vagyis majdnem 1/4 része abortus volt. 102 esetben (62·2⁰/₀) művileg fejeztük be a vetélést a nélkül, hogy valamely súlyosabb puerperalis megbetegedés avagy épen halál eset adta volna elő magát. Ez az anti- és asepsis diadalának legfőbb bizonyítéka, ha el nem felejtjük, miszerint avatatlan kezek által — más szóval bűnös abortusoknál — még ma is mennyi szerencsétlenség történik.

Láz as puerperális megbetegedést észleltünk 31 eset-

ben, legtöbbször a már lázas gyermekágyashoz hivatva. Ezek közül halálos sepsis volt 2.

Ha végre az eddig említettekkel együtt az összes halálos eseteket egybe foglalva vesszük szemügyre, a következő kép tárul elénk:

I. A terhesség közben meghalt:

VI. hónapos terhes nephritisben	= 1	} elvérz. = 2	} = 5.
X. rupt. aneurism. abdom.			
VIII. „ art. lien.			
IX. eclampsia, oedema pulm	= 1		
X. „ „ phthisis pulm. (plac. praevia)	= 1		

II. A szülés közben meghalt:

Oedema pulm. miatt (forceps, fel nem éleszth. magz.) 1.

III. A szülés után közvetlen meghalt:

plac. praevia (lábraford. kihuzás)	= 1	} elvérzésben = 4.
iker, korai lep. leválás sp. szülés	= 1	
lepény leválaszt. vérzés miatt	= 2	

IV. A gyermekágyban meghalt:

a 6-ik napon forceps után nephritis, uraemia	= 1	} sepsis 4.
a 4-ik rupt. ut. penetr. ford. extr.	= 1	
a 3-ik bába által fertőzött; forceps	= 1	
a 9-ik idegen orvos lepényt leválaszt.	= 1	
a 4-ik „ sp. lefolyt szüléshez hiva	= 1	

Ezek szerint a poliklinikum 700 esete után ugy az elvérzés, mint a sepsis halálozás aránya egyenlően = 0.57%-ot tesz ki. A sepsis esetek mint már olyanok kerültek észlelésünk körébe.

A vezetésem alatt álló bábaképezde és az azzal kapcsolatos szülészeti poliklinikum minden esetre csak egy csekély töredékét látja el a Pozsonyban történő szüléseknek. Hiszen pl. a mig a belügyminiszterium közegészségügyi kimutatása szerint 1897-ben 1944 élve születés történt városunkban, addig ugyanezen évben a bábaképezde 209 — a poliklinikum 124 — tehát összesen 333 szüléssel foglalkozott csupán; de hol vannak még az idézett kimutatásban nem említett halva születések meg a vetélések?!

Mindazonáltal nem kételkedem abban, hogy a bábaképezde meg annak poliklinikuma ez utóbbi 8 évben valamelyes javulást idézhetett elő városunk puerperális salubritása körül, mert:

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Verhandlungen des Vereine für Naturkunde zu Presburg](#)

Jahr/Year: 1899

Band/Volume: [NF_10](#)

Autor(en)/Author(s): Dezsö Velits

Artikel/Article: [A pozsonyi m. kir. bábakepezdevel kapcsolatos "szüleszeti poliklinikum" első hat es fei evi működése. 44-54](#)